

آیه

کلیدواژه: آیه، آیات، نشانه، عبرت.

پرسش: آیه، در لغت و اصطلاح به چه معناست؟ و چرا در بعضی از آیات قرآن کلمه «آیه» به صورت جمع و در بعضی دیگر به صورت مفرد آمده است؟

فهرست مندرجات

- ۱ - معنای لغوی آیه
  - ۱.۱ - تکرار کلمه آیه در قرآن
  - ۱.۲ - ریشه واژه آیه
- ۲ - تعریف اصطلاحی
- ۳ - مفرد یا جمع بودن کلمه آیه
- ۴ - نمونه‌هایی از لفظ آیه در قرآن کریم
  - ۴.۱ - آیه ۲۴۸ سوره بقره
  - ۴.۲ - آیه ۴۱ سوره آل‌عمران
  - ۴.۳ - آیه ۲ سوره انعام
  - ۴.۴ - آیه ۲۵۲ سوره بقره
- ۵ - پانویس
- ۶ - منبع

معنای لغوی آیه

معنای کلمه "آیه" در کتاب‌های لغوی این‌گونه آمده است: آیه به معنای نشانه و عبرت است. چنان‌که خداوند می‌گوید: در داستان یوسف و برادرانش آیاتی وجود دارد؛ یعنی نشانه‌ها و عبرت‌های مختلفی وجود دارد.^[۱] لغویان برای «آیه» چند معنا گفته‌اند: ۱. گروه؛ ۲. شگفتی؛ ۳. نشانه؛ ۴. چیزی که برای رسیدن به هدف و مقصودی به آن توجه کنند و آن را وسیله قرار دهند.^{[۲] [۳]}

تکرار کلمه آیه در قرآن

کلمه «آیه» در قرآن، ۸۶ بار به صورت مفرد و ۲۹۶ بار به شکل جمع آمده است.^[۴]

ریشه واژه آیه

در باره ریشه واژه «آیه» میان لغویان اختلاف است. برخی اصل آن را «ای ی» به معنای مکث و انتظار می‌دانند.^[۵] جوهری و مصطفوی (از واژه شناسان خبره)، این کلمه را از ریشه «اوی» به معنای توجّه و قصد می‌دانند.^{[۶] [۷]} برخی نیز می‌گویند: آیه از «آئ» به معنای آشکار کردن گرفته شده است.^[۸] راغب اصفهانی، همین ریشه را با تشدید یاء (به شکل «آئ») به صورت یک احتمال ذکر می‌کند و می‌گوید: درست، آن است که آیه از مصدر «تآئی» به معنای تثبّت و پایداری گرفته شده باشد.^[۹]

تعریف اصطلاحی

در تعریف اصطلاحی «آیه» گفته شده: قطعه‌ای از قرآن است که در سوره‌ای واقع شده و شروع و پایان دارد و از چند جمله یا کلمه (گرچه برخی در تقدیر باشند) تشکیل شده است.^[۱۰] علامه طباطبایی می‌گوید: «آیه قطعه‌ای از قرآن است که جدا از قبل و بعد خود، قابل تلاوت باشد».^[۱۱] در تعریفی دقیق‌تر گفته شده: آیه، پاره‌ای از حروف یا کلمات یا جمله‌های قرآن، واقع در یک سوره، با فاصله معین [از قبل و بعد] و جدا از قبل و بعد است.^[۱۲]

مفرد یا جمع بودن کلمه آیه

در قرآن کریم و ادبیات عرب آن‌جا که یک نشانه وجود داشته باشد، از کلمه آیه استفاده می‌کنند که مفرد است و هرگاه که دو یا چند نشانه وجود داشته باشد، از کلمه "آیات" که جمع است استفاده می‌کنند. حال با ذکر چند مورد از قرآن کریم این استفاده را بیان می‌داریم.

نمونه‌هایی از لفظ آیه در قرآن کریم

به نمونه‌هایی از لفظ آیه در قرآن کریم اشاره می‌شود:

— آیه ۲۲۸ سوره بقره
«وَ قَالَ لَهُمْ نَبِيَّهُمْ اِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ...»^[۱۳] پیغمبرشان گفت که نشان پادشاهی او این است...»

— آیه ۴۱ سوره آل‌عمران
«فَالرَّيْبُ الْجَلُّ لِي آيَةً...»^[۱۴] گفت: ای پروردگار من، برای من نشانه‌ای پدیدار کن.»

← آیه ۲ سوره انعام

«وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ...» [۱۵] و هیچ آیه‌ای از آیات پروردگارشان بر ایشان نازل نشد.»

← آیه ۲۵۲ سوره بقره

«تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَنْزِلُهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ...» [۱۶] این نشانه‌های خداست که پی‌درپی می‌خوانیم بر تو بحق.... همان‌طور که این آیات نشان می‌دهد، برای رساندن معنای مفرد کلمه آیه به کار رفته و برای رساندن معنای جمع از کلمه آیات استفاده شده است.

پانویس

- ↑ ابن منظور، محمد بن مكرم، لسان العرب، ج۱۴، ص ۶۱. [📄](#)
- ↑ زرکشی، بدر الدین، البرهان فی علوم القرآن، ج ۱، ص ۲۶۶. [📄](#)
- ↑ مصطفوی، حسن، التحقیق، ج ۱، ص ۱۸۶، ماده «آیه». [📄](#)
- ↑ روحانی، محمود، المعجم الاحصائی، ج ۳، ص ۲۴ - ۳۰.
- ↑ روحانی، محمود، معجم الاحصائی اللغة، ج ۱، ص ۱۶۷، ماده «ای».
- ↑ جوهری، اسماعیل بن حماد، صحاح اللغة، ج ۶، ص ۲۲۷۵، ماده «ای».
- ↑ مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱، ص ۱۸۶، ماده «ای»، مقاله «آیه»، سید محمدباقر حجتی. [📄](#)
- ↑ ابن درید الازدی، محمد بن حسن، جمهرة اللغة، ج ۱، ص ۲۵۰، ماده «آیه». [📄](#)
- ↑ راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، ص ۲۳، ماده «آی». [📄](#)
- ↑ سیوطی، جلال الدین، الاتقان فی علوم القرآن، ج ۱، ص ۱۸۰. [📄](#)
- ↑ طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۲، ص ۲۳۱. [📄](#)
- ↑ دائرة المعارف قرآن کریم، ج ۱، ص ۴۰۸، مدخل «آیه»
- ↑ بقره (۲)، آیه ۲۴۸. [📄](#)
- ↑ آل عمران (۳)، آیه ۴۱. [📄](#)
- ↑ انعام (۶)، آیه ۲. [📄](#)
- ↑ بقره (۲)، آیه ۲۵۲. [📄](#)

منبع

- پایگاه اسلام کوئست، برگرفته از مقاله «آیه»، تاریخ بازیابی ۱۳۹۵/۱۱/۱۷. [📄](#)
سایت حدیث‌نت، برگرفته از مقاله «آیه»، تاریخ بازیابی ۱۳۹۵/۱۱/۱۷. [📄](#)

رده‌های این صفحه : [قرآن شناسی](#) | [تفسیر](#) | [واژگان قرآنی](#)